

Донець Ольга Володимирівна
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри екологічного права
Національного юридичного
університету
імені Ярослава Мудрого

КОНЦЕПЦІЯ ЗЕЛЕНОГО ЗРОСТАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У ХХІ столітті із проблемою вичерпання обмежених природних ресурсів і зміни клімату, більшою або меншою мірою стикаються всі країни,

незалежно від їх геополітичного положення. Першою спробою глобального рівня, на шляху правового урегулювання питань безпечності майбутнього, визнано Порядок денний на XX століття, прийнятий Конференцією ООН з довкілля та розвитку (1992 р., м. Ріо-де-Жанейро, Бразилія). Основною метою якого став пошук балансу між потребами зростаючого населення й вимогами підтримки енергійного економічного росту з одного боку, та екологічною потребою збереження найбільш цінних ресурсів нашої планети – землі, повітря та води. Відповіддю на ці виклики постала модель «сталого розвитку» (анг. «sustainable development»), тобто такого розвитку, що задовольняє потреби теперішнього часу, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби.

Разом із тим, підсумковим документом Конференції «Ріо+20» – «Майбутнє, якого ми хочемо» визначено, що прогрес в напрямку сталого розвитку виявився недостатнім. У зв'язку із чим, отримали підтримку висунуті міжнародними організаціями ініціативи в галузі «інклюзивного зеленого зростання», «зеленої економіки», які відображають більш тісну взаємодію між економікою, навколишнім природним середовищем та якістю життя населення. Так, починаючи із 2008 року Програма ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП) оголосила перехід до «Зеленої економіки» – економіки, яка сприяє підвищенню добробуту людей і зміцненню соціальної справедливості за одночасного зниження ризиків для довкілля та дефіциту природних ресурсів. А вже у 2009 році, враховуючи рекомендації конференції Міністрів її країн-членів, Організація економічного співробітництва і розвитку (далі – ОЕСР, (анг) – OECD) розробляє концепцію зеленого зростання, яке спрямоване на виявлення більш екологічно чистих джерел зростання, включаючи можливості розвитку нових екологічно орієнтованих галузей, створення робочих місць і технологій та водночас управління структурними змінами для переходу до «зеленої економіки» (OECD, 2011). За визначенням Світового банку, «інклюзивне «зелене» зростання» – це впровадження сталого розвитку шляхом узгодження нагальних потреб у швидкому зростанні та скороченні масштабів бідності з необхідністю уникнути незворотних і дорогих екологічних збитків (Halushkina, 2017).

Важливо відмітити, що концепція зеленого зростання не підміняє концепцію сталого розвитку, а виступає інструментом досягнення цілей сталого розвитку. Обидві концепції, по-перше, ґрунтуються на принципах

взаємодії суспільства та природи, а по-друге, спрямовані на задоволення потреб як теперішнього часу, так і майбутніх поколінь. Концепція зеленого зростання фактично виступає орієнтованою на результат концепцією, яка спрямована на досягнення конвергенції між складовими сталого розвитку і потребує ґрунтовнішого розроблення економічних важелів на рівні національних економік або окремих секторів із пріоритетом «зелених інвестицій». До визначальних особливостей концепції зеленого зростання ОЕСР можливо віднести: (1) екологічна політика, в першу чергу, повинна носити інвестиційний характер і бути спрямованою на підвищення показників ефективності використання природних ресурсів за рахунок використання ресурсо- та енергоефективних низьковуглецевих технологій; (2) природні ресурси розглядаються як фактор виробництва, відновлення й відтворення якого потребує інвестицій; (3) зелені види діяльності та екологічні інновації покликані сприяти структурній перебудові за рахунок переходу на новітні технології і модернізацію інфраструктури; (4) тісний взаємозв'язок між економічною та екологічною політикою забезпечується шляхом використання низки заходів (наприклад, шляхом розроблення справедливого ціноутворення та оподаткування для стимулювання ресурсозбереження; введенням жорстких, але стимулюючих екологічних стандартів і технічних регламентів; реформування системи субсидій на енергоресурси, впровадження розширеної системи індикаторів для оцінки результативності дій та прийняття політичних рішень в цих напрямках).

Стратегія «зеленого» зростання ОЕСР (опублікована у травні 2011 р. у доповіді «На шляху до зеленого зростання») має низку ключових напрямів, серед яких: 1) активізація зусиль щодо збільшення ефективності використання природних ресурсів і забезпечення їх збереження та відтворення, що передбачає, зокрема, підвищення продуктивності і зниження енергоспоживання виробництва; 2) проведення політики стимулювання впровадження інновацій, здатних сприяти вирішенню екологічних проблем; 3) підвищення попиту на «зелені» технології, товари та послуги, що дозволяє створити принципово новий ринок і додаткові робочі місця; 4) покращення інвестиційного клімату за рахунок забезпечення прозорості; 5) передбачуваність та стабільність політики урядів щодо збереження навколишнього середовища; 6) стабілізація макроекономічних умов завдяки зниженню амплітуди коливань цін на енергоносії

та зменшення енергозалежності економік. Запропоновані напрями стратегії не є універсальними для будь-якої країни і буде залежати, зокрема, від сформованих у державі політичних та інституційних умов, рівня розвитку, багатства природних ресурсів тощо.

Екологізація економіки в Україні відбувається в умовах триваючого переходу на ринкові умови господарювання і пов'язані з цим інституційні зміни: децентралізація влади, адміністративна та судова реформи, перехід економіки до ринкової конкуренції за рахунок створення більшої доданої вартості за менших витрат в умовах високої вартості ресурсів тощо. За умов такої складної перебудови вирішення проблем чистого довкілля та ресурсозбереження нерідко на теренах нашої держави відкладається на потім. Водночас, досягнення на шляху впровадження концепції зеленого зростання може слугувати важливим індикатором прогресу в реформуванні економіки, а набір показників зеленого зростання ОЕСР є інструментом такої оцінки. Прогрес в напрямі зеленого зростання залежить від декількох передумов: включення завдань зеленої трансформації до кола основних пріоритетів розвитку країни, повна підтримка принципів зеленого зростання зацікавленими органами влади, знаходження консенсусу через діалог влади з бізнесом і громадськістю. Відповідно використання таких моделей буде сприятиме прийняттю більш обґрунтованих політичних та управлінських рішень як на загальнодержавному, так і регіональному рівнях з метою просування концепції сталого розвитку.